

POSTANOWIENIE

20 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Maciej Kowalski

na posiedzeniu niejawnym 20 października 2023 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa J. G. i L. G.
przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w G.
o ustalenie i zapłatę ewentualnie o zapłatę i ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Banku spółki akcyjnej w G.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 31 stycznia 2022 r., I ACa 943/21,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2) zasądza od pozwanego na rzecz powodów 5 400 (pięć tysięcy czterysta) złotych kosztów postępowania kasacyjnego z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.**

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub

wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W judykaturze i doktrynie wskazuje się, że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej (zob. np. postanowienia SN: z 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147; z 22 marca 2007 r., III CZ 16/07; z 25 maja 2022 r., II USK 582/21).

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. „przedsądu,” ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 - 4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie wystąpienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Mając powyższe na względzie podkreślić należy, że cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez prawidłowe powołanie i wyczerpujące uzasadnienie istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym, które - zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. - będą mogły stanowić podstawę oceny skargi kasacyjnej pod kątem przyjęcia jej do rozpoznania.

Zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw, przy czym w granicach zaskarżenia bierze jednak pod rozwagę nieważność postępowania.

W skardze kasacyjnej wniesionej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 31 stycznia 2022 r. pozwany oparł wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

W ocenie skarżącego w sprawie występują następujące istotne zagadnienia prawne:

1) Czy na podstawie art. 385¹ § 1 k.c. stanowiącego implementację dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawach nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”) badać można w ogóle abuzywność tej części postanowienia umownego która zawiera warunek umowny odpowiadający swą treścią normatywną przepisowi dyspozytywnemu prawa krajowego który wszedł jednak w życie już po zawarciu umowy kredytu w sytuacji, gdy zgodnie z art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13 warunki umowy odzwierciedlające obowiązujące przepisy ustawowe nie będą podlegały przepisom niniejszej dyrektywy?

2) Czy w świetle wiążących sądy krajowe wytycznych określonych w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 29 kwietnia 2021 r., wydanego w sprawie C-19/20, element wyodrębnionego redakcyjnie zapisu (postanowienia) umowy zobowiązujący kredytobiorcę do zapłaty na rzecz banku marży, która jest jednocześnie jednym z elementów składowych mechanizmu ustalenia wysokości świadczenia kredytobiorcy (raty), stanowi odrębne zobowiązanie (postanowienie) umowne podlegające indywidualnemu badaniu co do jego potencjalnie abuzywnego charakteru w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c.?

3) Czy wyrażoną przez kredytobiorcę wprost w umowie kredytu wolę stosowania przepisów dyspozytywnych w przypadku powstania luki w umowie oceniać należy jako wyrażenie przez kredytobiorcę zgody na zastosowanie przepisów dyspozytywnych w miejsce abuzywnego postanowienia, na którą to możliwość TSUE wskazuje w wyroku z 3 października 2019 r. wydanym w sprawie C-260/18?

4) Czy przy ocenie, czy postanowienie umowne zostało sformułowane w sposób jednoznaczny, zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c. i w świetle wytycznych, że oceny uczciwości należy dokonywać przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności towarzyszących zawarciu umowy, należy uwzględniać inne - poza pisemnymi oświadczeniami konsumenta - okoliczności, w tym dane i materiały informacyjne powszechnie dostępne dla konsumenta, inne warunki zawarte w umowie, a także

informacje, którymi dysponował przedsiębiorca w chwili zawarcia umowy (art. 385¹ § 1 k.c.)?

Przyczyna uzasadniająca przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w postaci wystąpienia istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on znaczenie dla rozwoju prawa lub precedensowy charakter. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych, powołanych we wniosku przepisów prawa, zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, tak, aby jego rozstrzygnięcie mogło uzyskać ogólniejsze znaczenie, a zarazem wiązać się z rozpoznawaną sprawą. Konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego rozbieżnych ocen i możliwych kierunków interpretacyjnych (zob. np. postanowienia SN: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11; z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, Nr 12, poz. 151; z 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07; z 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13; z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14; z 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14).

Ponadto zagadnienie prawne musi mieć charakter ściśle jurydyczny dający się przedstawić w sposób syntetyczny i oderwany od kontrowersji dotyczących ustaleń faktycznych lub oceny dowodów (zob. postanowienie SN z 22 grudnia 2008 r., III CSK 285/08).

Problemy przedstawione przez skarżącego, na tle ustaleń faktycznych poczynionych w przedmiotowej sprawie, nie spełniają powyższych wymagań, ponieważ na obecnym etapie rozwoju orzecznictwa sądowego w sprawach dotyczących konsumenckich kredytów hipotecznych denominowanych lub indeksowanych w odniesieniu do waluty obcej (w szczególności franka szwajcarskiego) nie mają już one przymiotu nowości.

Obecnie nie budzi już wątpliwości, że oceny czy postanowienie umowne jest niedozwolone (art. 385¹ § 1 k.c.), dokonuje się według stanu z chwili zawarcia umowy (zob. uchwała 7 sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Mamy zatem do czynienia ze skutkiem *ex tunc*, co oznacza, że zdarzenia o charakterze następczym w stosunku do daty zawarcia umowy zawierającej klauzulę abuzywną pozostają bez znaczenia dla takiego charakteru tych postanowień umownych (wyjątek stanowi wola konsumenta).

W orzecnictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono już także, że klauzule walutowe, czy też indeksacyjne, to postanowienia przewidujące przeliczenie oddawanej do dyspozycji kwoty kredytu oraz spłacanych rat na inną walutę, podczas gdy klauzula spreadowa określa sposób indeksacji, który może przybierać różne formy (zob. wyrok SN z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22).

Skarżący nie dostrzega, że w badanej sprawie przyczyną uznania nieważności umowy kredytu była nie tylko abuzywność klauzul kursowych (spreadowych), ale również abuzywność klauzuli ryzyka walutowego. Sąd Apelacyjny uznał bowiem za abuzywne także postanowienia regulujące indeksację kursem franka szwajcarskiego kwoty kredytu udzielonego powodom zawarte § 1 ust. 1 i § 7 ust. 2 umowy kredytu, które określały główne świadczenia stron i zostały sformułowane w sposób niejednoznaczny.

W tej sytuacji rozstrzygnięcie drugiego z przedstawionych zagadnień mogłoby mieć wpływ na rozstrzygnięcie sprawy i wynik postępowania kasacyjnego tylko w razie uznania za zasadne stosownych podstaw skargi kasacyjnej, a zagadnienie prawne, mające stanowić podstawę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie może mieć warunkowego charakteru, uzależnionego od zasadności poszczególnych zarzutów kasacyjnych (zob. postanowienie SN z 18 sierpnia 2023 r., I CSK 4167/22).

W orzecnictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, że niedozwolone postanowienie umowne (art. 385¹ § 1 k.c.) jest od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną. Nie budzi również wątpliwości, że stwierdzenie niedozwolonego charakteru postanowienia w umowie kredytu może uzasadniać uznanie umowy za nieważną (zob. np.: uchwała składu 7 sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56; uchwała SN z 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, nr 6, poz. 40; postanowienie SN z 6 lipca 2021 r., III CZP 41/20 oraz powołane tam orzecznictwo TSUE).

Stwierdzenie nieważności umowy mieści się w zakresie sankcji, jaką dyrektywa 93/13 przewiduje w związku z wykorzystywaniem przez przedsiębiorcę

nieuczciwych postanowień umownych. Niedopuszczalne jest zastępowanie wyeliminowanego abuzywnego postanowienia umowy innym mechanizmem wyliczenia kwoty raty kapitałowo-odsetkowej. Żaden bowiem przepis prawa, w tym art. 385¹ i art. 358 § 2 k.c., nie daje podstaw do zastąpienia klauzuli abuzywnej innym postanowieniem (zob. postanowienie SN z 18 maja 2023 r., I CSK 5234/22).

Podkreślenia wymaga, że uzupełnienie luk po wyeliminowaniu takiej klauzuli stanowiłoby zbyt daleko idącą modyfikację umowy w celu ratowania sytuacji prawnej przedsiębiorcy stosującego niedozwolone postanowienie umowne (zob. postanowienie SN z 31 maja 2022 r., I CSK 2314/22 i wskazane tam orzeczenia).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowane jest stanowisko, według którego, jeżeli eliminacja niedozwolonego postanowienia umownego doprowadzi do takiej deformacji regulacji umownej, że na podstawie pozostałej jej treści nie da się odtworzyć treści praw i obowiązków stron, to nie można przyjąć, iż strony pozostają związane pozostałą częścią umowy (zob. np. wyroki SN: z 27 lipca 2021 r., V CSKP 49/21; z 2 czerwca 2021 r., I CSKP 55/21, i z 3 lutego 2022 r., II CSKP 459/22).

Ponadto obecnie nie budzi już wątpliwości, że art. 4 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawach nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (dalej: „dyrektywa 93/13”) należy interpretować w ten sposób, że wymóg wyrażenia warunku umownego prostym i zrozumiałym językiem oznacza, że w wypadku umów kredytowych instytucje finansowe muszą zapewnić kredytobiorcom informacje wystarczające do podjęcia przez nich świadomych i rozważnych decyzji. Wymóg ten oznacza, że warunki spłaty kredytu, muszą zostać zrozumiane przez konsumenta zarówno w aspekcie formalnym i gramatycznym, jak i w odniesieniu do ich konkretnego zakresu, tak aby właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny przeciętny konsument mógł nie tylko dowiedzieć się o możliwości wzrostu lub spadku wartości waluty obcej, w której kredyt został zaciągnięty, ale również oszacować - potencjalnie istotne - konsekwencje ekonomiczne takiego warunku dla swoich zobowiązań finansowych. Do sądu krajowego należy dokonanie niezbędnych ustaleń w tym zakresie (zob. wyrok TSUE z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in.

przeciwko Banca Românească SA, wyrok SN z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18). Podkreśla się przy tym, że swoista nierówność informacyjna stron, a w szczególności sytuacja, w której konsument dowiaduje się o poziomie zadłużenia ratalnego, już spłaconego w związku z podjęciem odpowiedniej sumy z jego rachunku jest nie do zaakceptowania w świetle art. 385¹ k.c. (zob. wyrok SN z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18).

W wyroku SN z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22, wskazano, że prawidłowa informacja powinna przede wszystkim uświadamiać konsumentowi - wyraźnie i z należytą powagą - iż ryzyko silnej deprecjacji złotego jest trudne do oszacowania w perspektywie długookresowej i nie powinno być lekceważone (pozostaje realne), czemu nie czyni zadość podawanie „uspokajających” informacji o historycznych wahaniach waluty indeksacji w okresie nieproporcjonalnym do przewidywanego czasu trwania umowy kredytu, które może wręcz usypiać czujność kredytobiorcy i wywoływać wrażenie o hipotetycznym jedynie charakterze zagrożeń związanych z ryzykiem walutowym. Istotne jest również zwrócenie uwagi na powagę tego zagrożenia w aspekcie możliwego rozmiaru deprecjacji waluty krajowej, a w szczególności podkreślenie, że może być ona gwałtowna i drastyczna (przekraczać nawet kilkadziesiąt procent), z uwzględnieniem sytuacji majątkowej konkretnego konsumenta, decydującej o tym, jaki stopień deprecjacji waluty indeksacji przekraczać będzie granice jego zdolności do spłacania kredytu. Konieczna informacja co do tego, że konsekwencje silnej deprecjacji mogą być trudne do udźwignięcia dla konsumenta, nie powinna ograniczać się do ogólnego stwierdzenia o jej wpływie na wysokość zadłużenia czy nawet rat, ale obrazować ów wpływ konkretnymi wyliczeniami. Konsument powinien być też uświadomiony, że deprecjacja taka może powodować utratę zdolności do spłaty kredytu, z czym wiąże się poważne ryzyko utraty nieruchomości - stanowiącej częstokroć miejsce zamieszkania konsumenta - obciążonej hipoteką zabezpieczającą spłatę kredytu.

Podobnie w wyroku z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22, Sąd Najwyższy stwierdził, że ryzyko kursowe towarzyszące umowom pożyczki (kredytu) zawierany na bardzo długi czas jest na tyle poważne, że jeżeli ma nim być w całości obciążony pożyczkobiorca (kredytobiorca), to niezbędne jest przedstawienie mu nie tylko danych z okresu, kiedy nie miały miejsca zdarzenia

powodujące istotne wahania kursu waluty, lecz także przedstawienie zagrożeń będących wynikiem zdarzeń nadzwyczajnych mogących spowodować 100 - 200% wzrost kursu.

Wymaga także podkreślenia, że zastosowanie tych reguł w konkretnych sprawach, z uwzględnieniem ogółu okoliczności zawarcia konkretnej umowy, stanowi domenę sądów meriti i nie może być rozważana w płaszczyźnie przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. (zob. postanowienie SN z 27 lipca 2023 r., I CSK 4033/22).

W sprawie nie zachodzi także nieważność postępowania, którą Sąd Najwyższy bierze pod rozwagę - w granicach zaskarżenia - z urzędu (art. 398¹³ § 1 k.p.c.).

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 w zw. z art. 99 w zw. z art. 108 § 1 w zw. z art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przy uwzględnieniu § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 oraz § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn. Dz. U. z 2023 r., poz. 1935).

[SOP]

[a!]